

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 28. siječnja 2009.

Pavlove pastoralne poslanice

Draga braćo i sestre!

Posljednje Pavlove poslanice, o kojima bih želio govoriti, zovu se pastoralne poslanice, jer su upućene pojedinim pastirima Crkve: dvije Timoteju i jedna Titu, inače uskim suradnicima svetog Pavla. U Timoteju Apostol je vidio gotovo alter ego; naime povjerio mu je važne misije (u Makedoniji: usp. Dj 19,22; u Solunu: 1 Sol 3,6-7; te u Korintu: usp 1 Kor 4,17; 16,10-11), a kasnije se o njemu pohvalno izrazio: „Nikoga doista nemam tako srodne duše tko bi se kao on svojski za vas pobrinuo" (Fil 2,20). Prema Crkvenoj povijesti Euzebija Cezarejskog, iz 4. stoljeća, Timotej je zatim postao prvi efeški biskup (usp. 3,4). Što se tiče Tita, mora da je i on bio vrlo drag Apostolu, koji izričito kaže za njega da je „vrlo revan... moj drug i suradnik" (2 Kor 8,17.23), štoviše „pravi sin po zajedničkoj vjeri" (Tit 1,4). Bio je zadužen za nekoliko vrlo osjetljivih misija u korintskoj Crkvi, čiji rezultati utješiše Pavla (usp. 2 Kor 7,6-7.13; 8,6). Kasnije, prema onome što nam je preneseno, Tito se pridružio Pavlu u Nikopolu u Epiru, u Grčkoj (usp. Tit 3,12), koji ga šalje u Dalmaciju (usp. 2 Tim 4,10). Prema poslanici koju je Pavao uputio Titu, ovaj je kasnije postao biskup Krete (usp. Tit 1,5).

Poslanice upućene toj dvojici pastira zauzimaju posebno mjesto u Novom zavjetu. Većina egzegetâ danas su mišljenja da te poslanice nije pisao Pavao osobno, već da su nastale u „Pavlovoj školi", te da odražavaju njegovu ostavštinu za novi naraštaj, no da ipak možda uključuju poneki kratki spis ili riječ samoga Pavla. Primjerice, neke riječi Druge poslanice Timoteju zvuče toliko autentično da mora da ih je izgovorio sam Apostol.

Nema sumnje da su crkvene prilike koje izlaze na vidjelo iz tih poslanica različite od onih iz središnjih godina Pavlova života. On, sada, osvrćući se na prošlost, naziva samoga sebe „propovjednikom, apostolom i učiteljem" poganâ u vjeri i u istini (usp. 1 Tim 2,7; 2 Tim 1,11); predstavlja se kao onaj koji je zadobio milosrđe, jer – kako piše – „na meni Isus Krist prvome pokaza svu strpljivost i pruži primjer svima koji će povjerovati u njega za život vječni" (usp. 1 Tim 1,16). Dakle bitno je to da se stvarno u Pavlu, progonitelju obraćenom prisutnošću Uskrsloga, očituje Gospodinova velikodušnost na ohrabrenje nama, da bi nas to

potaklo nadati se i pouzdati u Gospodinovo milosrđe koji, usprkos našoj malenosti, može učiniti velike stvari. Pored toga u njihovoj se pozadini naziru i nova kulturna okruženja. Naime u tim se poslanicama spominju učenja koja treba smatrati potpuno iskrivljenim i lažnima (usp. 1 Tim 4,1-2; 2 Tim 3,1-5), poput onih koja uče da ženidba nije dobra (usp. 1 Tim 4,3a). Vidimo kako je suvremena ta briga, jer se i danas Sveto pismo ponekad čita zbog povijesne znatiželje a ne kao riječ Duha Svetoga, u kojoj možemo čuti sâm Gospodinov glas i upoznati njegovu prisutnost u povijesti. Mogli bismo reći da je, u tome kratkom popisu zabluda prisutnih u te tri poslanice, već unaprijed moguće razabrati neka obilježja onog kasnijeg zastranjenja koje je nazvano gnosticizam (usp. 1 Tim 2,5-6; 2 Tim 3,6-8).

Na ta učenja pisac daje dva osnovna odgovora. S jedne strane on upućuje na duhovno čitanje Svetog pisma (usp. 2 Tim 3,14-17), to jest na čitanje koje Sveto pismo promatra kao „nadahuto" i plod Duha Svetoga, tako da čovjek zahvaljujući tome može biti „spasonosno poučen". Sveto se pismo čita ispravno kada se uđe u dijalog s Duhom Svetim, tako da se iz toga izvuče svjetlo „za poučavanje, uvjeravanje, popravljavanje, odgajanje u pravednosti" (2 Tim 3,16). U tome smislu ta poslanica dodaje: „da čovjek Božji bude vrstan, za svako dobro djelo podoban" (2 Tim 3,17). Drugi odgovor se sastoji u stavljanju naglaska na dobar „polog" (parathéke): to je jedan poseban izraz koji susrećemo u pastoralnim poslanicama kojim se označava apostolska vjera koju treba čuvati uz pomoć Duha Svetoga koji prebiva u nama. Taj takozvani „polog" treba dakle promatrati kao apostolsku tradiciju u njezinoj cjelini i kao mjerilo vjernosti naviještanju evanđelja. A ovdje moramo imati pred očima da u pastoralnim poslanicama kao i u čitavom Novom zavjetu, izraz „Pisma" izričito znači Stari zavjet, jer novozavjetni spisi tada još nisu niti postojali ili nisu još uvijek bili sastavni dio kanona Svetog pisma. Zato je tradicija apostolskog navještaja, toga „pologa", ključna za shvaćanje Svetog pisma, Novog zavjeta. U tome su smislu Pismo i predaja, Pismo i apostolski navještaj kao ključ za njegovo tumačenje, veoma bliski te se gotovo stapaju, tvoreći zajedno „čvrsti temelj Božji" (2 Tim 2,19). Apostolski navještaj, to jest predaje, je nužna da bi se shvatilo Sveto pismo i dokućilo ondje Kristov glas. Trebamo naime biti „priljubljen[i] uz vjerodostojnu riječ nauka da može[mo] i hrabriti u zdravom nauku i uvjeravati protivnike" (Tit 1,9). U pozadini svega toga je vjera u povijesnu objavu Božje dobrote, koja je u Isusu Kristu na konkretan način očitovala svoju „ljubav prema ljudima", ljubav za koju se u grčkom izvorniku na znakovit način koristi izraz *filanthropía* (Tit 3,4; usp. 2 Tim 1,9-10) - čovjekoljublje.

U cjelini uzevši, vidi se dobro da se kršćansku zajednicu opisuje vrlo jasnim izrazima, prema identitetu koji ne samo da se distancira od neprikladnih tumačenja, već prije svega potvrđuje vlastitu usidrenost u bitne odrednice vjere, koja je ovdje istoznačnica za „istinu" (1 Tim 2,4.7; 4,3; 6,5; 2 Tim 2,15.18.25; 3,7.8; 4,4; Tit 1,1.14). U vjeri na vidjelo izlazi bitna istina o tome tko smo mi, tko je Bog, kako trebamo živjeti. A Crkvu se naziva „stupom i uporištem" (1 Tim

3,15) te istine (istine vjere). U svakom slučaju, ona ostaje otvorena zajednica, koja odiše univerzalizmom, moli za sve ljude svih meridijana i položaja, da prispiju spoznaji istine: Bog „hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine“, zato što „Krist Isus... sebe samoga dade kao otkup za sve“ (1 Tim 2,4-5). Zato je osjećaj univerzalnosti, premda je još uvijek riječ o malim zajednicama, snažno presudan i ima presudnu važnost za te poslanice. Uz to oni koji pripadaju toj kršćanskoj zajednici „nikoga... ne pogrdjuju“ i „očituju svaku blagost prema svim ljudima“ (Tit 3,2). To je prva važna sastavnica tih poslanica: univerzalnost i vjera kao istina, kao ključ za tumačenje Svetog pisma, Staroga zavjeta te tako na vidjelo izbija jedinstvo navještaja i Pisma i živa vjera otvorena svima i svjedok Božje ljubavi prema svima.

Druga tipična sastavnica tih poslanica je njihovo razmišljanje o ministerijalnoj strukturi Crkve. Upravo je u njima po prvi put predstavljena trostruka podjela na biskupe, prezbitere i đakone (usp. 1 Tim 3,1-13; 4,13; 2 Tim 1,6; Tit 1,5-9). Možemo zapaziti u pastoralnim poslanicama pojavu dviju ministerijalnih struktura te tako nastanak definitivnog oblika Crkvene službe. U Pavlovim poslanicama koje su nastale sredinom njegovog života, Pavao govori o „nadglednicima“ (Fil 1,1) i „poslužiteljima“: to je tipična struktura Crkve koja se oblikovala u epohi poganskog svijeta. Ostaje međutim dominantan lik samoga apostola te se stoga ostale službe razvijaju tek postupno.

Dok, kao što sam rekao, u Crkvi koja se oblikovala u poganskom svijetu imamo biskupe i đakone, a ne prezbitere, u Crkvama koje su nastale u židovsko-kršćanskom svijetu prezbiteri su dominantna struktura. Na kraju pastoralnih poslanica, dvije strukture se ujedinjuju: sada se pojavljuje izraz „nadglednik“ (biskup) (usp. 1 Tim 3,2; Tit 1,7), uvijek u jednini, uz kojeg uvijek ide određeni član. A pored „nadglednika“ nalazimo prezbitere i đakone. I nadalje je presudan lik Apostola, ali tri poslanice, kao što sam već rekao, nisu više upućene zajednici, već osobama: Timoteju i Titu, koji su s jedne strane pojavljuju kao biskupi, a s druge počinju zauzimati Apostolovo mjesto.

Zapažaju se tako počeci stvarnosti koja će se kasnije nazvati „apostolsko nasljeđe“. Pavao vrlo svečanim tonom kaže Timoteju: „Ne zanemari milosnog dara koji je u tebi, koji ti je dan po proroštvu zajedno s polaganjem ruku starješinstva“ (1 Tim 4,14). Možemo reći da se u tim riječima naziru također prvi obrisi sakramentskog karaktera te službe. I tako imamo jezgru katoličke strukture: Sveto pismo i predaja, Sveto pismo i navještaj, tvore cjelinu, ali se toj, tako reći doktrinarnoj, strukturi mora pridodati osobna struktura, nasljednici apostolâ, kao svjedoci apostolskog navještaja.

Važno je na kraju zapaziti da u tim poslanicama Crkva promatra samu sebe kao nešto ljudsko, nalik kući i obitelji. Osobito u 1 Tim 3,2-7 čitaju se vrlo detaljni napuci o biskupu, poput ovih: on mora biti „besprijekoran, jedne žene muž, trijezan, razuman, sređen, gostoljubiv, sposoban poučavati, ne vinu sklon, ne

nasilan nego popustljiv, ne ratoboran, ne srebroljubac; da svojom kućom dobro upravlja i sinove drži u pokornosti sa svom ozbiljnošću - a ne zna li netko svojom kućom upravljati, kako će se brinuti za Crkvu Božju?... A treba da ima i lijepo svjedočanstvo od onih vani". Tu se moraju prije svega primijetiti važna sposobnost poučavanja (usp. također 1 Tim 5,17), koju se spominje i u drugim ulomcima (usp. 1 Tim 6,2c; 2 Tim 3,10; Tit 2,1), a zatim jedna posebna osobna karakteristika „očinstva". Biskupa se naime smatra ocem kršćanske zajednice (usp. također 1 Tim 3,15). Uostalom shvaćanje Crkve kao „Božje kuće" vuče svoje korijene iz Staroga zavjeta (usp. Br 12,7) i ponovno je formulirana u Heb 3,2.6, dok se na jednom drugom mjestu čita da kršćani nisu više stranci ni gosti, već sugrađani svetih i ukućani Božji (usp. Ef 2,19).

Molimo Gospodina i svetog Pavla da i mi, kao kršćani, uzmognemo sve više, u društvu u kojem živimo, biti prepoznatljivi kao članovi „Božje kuće". Molimo također da crkveni pastiri sve više steknu očinske, u isti mah nježne i snažne, osjećaje u oblikovanju Božje kuće, zajednice i Crkve.

Izjave Svetog Oca

Nakon pozdrava na poljskom Papa je dodao:

Prije pozdrava talijanskim hodočasniciima želim još reći tri stvari. Prvo: S velikom sam radošću primio vijest o izboru mitropolita Kirila za novog patrijarha Moskve i čitave Rusije. Zazivam na njega svjetlo Duha Svetoga da velikodušno služi Ruskoj pravoslavnoj crkvi i povjeravam ga posebnoj zaštiti Majke Božje.

Drugo:

U homiliji izgovorenoj prigodom svečane inauguracije moga pontifikata rekao sam da je „izričita" zadaća pastira „poziv na jedinstvo", i komentirajući riječi iz evanđelja o čudesnom ribolovu rekao sam: „premda je bilo mnoštvo riba, mreža se nije raskinula". Nadovezao sam se zatim na te riječi: „Ajme, Gospodine, ona – mreža – sada se raskinula, htjeli bismo reći ožalošćeni". I nastavio sam: „Ali ne – ne trebamo biti žalosni! Veselimo se zbog tvojega obećanja koje nas neće iznevjeriti i činimo sve što je u našoj moći da idemo putom koji vodi k jedinstvu koje si ti obećao... Ne dopusti, Gospodine, da se tvoja mreža raskine i pomozí nam da budemo poslužitelji jedinstva".

Upravo da bi ispunio tu službu jedinstvu, koja na osobit način označava službu Petrova nasljednika, odlučio sam proteklih dana dopustiti da se ukine izopćenje u koje su upala četvorica biskupa koju je 1988. mons. Lefebvre zaredio bez papina dopuštenja. Učinio sam taj čin milosrđa jer su mi ti biskupi u više navrata očitovali svoje duboko trpljenje zbog situacije u kojoj su se našli. Želim da taj moj čin bude praćen gorljivim zalaganjem s njihove strane da učine daljnje nužne korake za ostvarivanje punog jedinstva s Crkvom, svjedočeći tako pravu vjernost i pravo priznavanje učiteljstva Pape i Drugoga vatikanskog koncila.

Treća izjava.

U ovim danima u kojima se spominjemo Shoaha, u sjećanje mi se vraćaju slike s mojih posjetâ Auschwitzu, jednom od logora u kojem je izvršen okrutni pokolj nad milijunima Židova, nevinih žrtava slijepe rasne i vjerske mržnje. Dok s ljubavlju ponavljam izraz svoje pune i neosporne solidarnosti s našom braćom prvoga saveza, želim da spomen na Shoah potakne čovječanstvo na razmišljanje o nepredvidivoj moći zla kada osvoji ljudsko srce. Neka Shoah bude za sve opomena protiv zaborava, protiv poricanja ili umanjivanja, jer je nasilje počinjeno protiv samo jednog čovjeka nasilje protiv svih ljudi. Nijedan čovjek nije otok, napisao je jedan poznati pjesnik. Neka Shoah bude osobito pouka kako starijim tako i novim naraštajima da samo naporni put slušanja i dijaloga, ljubavi i opraštanje vodi narode, kulture i religije svijeta k željenom cilju bratstva i mira u istini. Neka nikada nasilje ne ponizi čovjekovo dostojanstvo!

© Copyright - Libreria Editrice Vaticana